

www.ketab.ir

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Des Architectures De Terre

Delthier, Jean

ISBN: 2-85850-109-2

Delthier, Jean

معماری با خاک/طرح و تدوین ژان دوتیه، ترجمه‌ی محمد احمدی نژاد. -- اصفهان: نشر

خاک، ۱۳۷۹.

۲۰۴ ص: مصور. -- (ادبیات معماری و شهرسازی: ۳۳)

ISBN: 964-5583-08-X

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Des Architectures de terre

عنوان اصلی:

واژه نامه.

کتابنامه: ص. ۱۹۱

۱. ساختمان‌های خشتی. الف. احمدی نژاد، محمد علی، ۱۳۴۴. مترجم

۷۲۱/۴۴۲۲

NA۴۱۴۵/۹

۱۳۷۹

م ۷۹-۱۰۵۹۵

کتابخانه ملی ایران

معماری با خاک □

طرح و تدوین: ژان دوتیه □

ترجمه‌ی محمد احمدی نژاد □

ویرایش ادبی: بخش ویرایش نشر خاک □

صفحه‌آرایی، نظارت بر چاپ: کارگاه گرافیک نشر خاک □

طرح جلد: سها شیروانی - ریحانه شیخ‌بهایی (تصویر روی جلد: دومنیک آبی) □

امور چاپ: سروش چاپ □

همکاری: بابک □

شمار: ۳۳۰۰ جلد □

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۴۸۵ □

بها: ۶۸۰۰ تومان □

شابک: ۹۶۴-۵۵۸۳-۰۸-X ISBN: 964-5583-08-X □

کلیه‌ی حقوق برای نشر خاک محفوظ است. □

دفتر اصفهان: خیابان محتشم کاشانی (دقیقی)، روبروی پست بانک، کاشی ۴۸ تلفن: ۶۴۶۰۶۲۴-۳۱۱ □

به الهام ایزدی
دور و نزدیک،
بپاس ژرفای نگاهش

به نام نقش‌بند صفحه‌ی خاک
عذار افروز مهر و بیان افلاک^۱

معماری با خاک را مشخصه‌هایی است متفاوت از دیگر مواد که بدان شخصیتی ورای مصالح، ماورایی و توأمان زمینی می‌بخشد. اشارات کتاب تنها از دید نگارش‌گری تازیسته در خانه‌ی خاک است. فرزندان ایران زمین اما، یافته‌های متفاوتی دارند: آینه‌ی دل چون شود صافی و پاک / نقش‌هایینی برون از آب و خاک^۲ انسان رسالت یافته از سوی خدایش: ما تو را از خاک آفریدیم و به آبادانی آن گماردیم^۳ دیگر آن را نه مصالحی در دست که، باور دارد: باد و خاک و آب و آتش بنده‌اند با من و تو مرده با حق زنده‌اند^۴ و بنده، نه از لوطیان، ابراهیم صفت، خالق و مرجع آن را از یاد نمی‌برد: جان پاکان خاک جان پاک اوست جان رهاکن، آفرینش خاک اوست^۵ تا خاک را خدای بدین دست‌های خویش / ایدون کند که خلق درو رغبت آورند^۶ این آدمی دیگر می‌داند که خاک نه برای او که خود از اوست: آب را و خاک را برهم زدی / ز آب و گل نقش تن آدم زدی^۷ ز خاک آفریدت خداوند پاک / پس ای بنده افتادگی کن چو خاک^۸ خاک را گل کرد در چل بامداد بعد از آن، جان را در او آرام داد^۹ فکر می‌کند: خاکی بودم خموش و ساکن / مستم کردی به هست کردن هستی بگذارم و شوم خاک / تا هست کنی مرا دگر فن^{۱۰} و به یاد می‌آورد روزگاری: از شبنم عشق خاک آدم گل شد صد فتنه و شور در جهان حاصل شد^{۱۱} و یا: جوش کرد آن خاک و ما را زان جوششیم / جرعه‌ای دیگر که بس بی‌کوششیم^{۱۲} در تردید است: گهی خاکیم، گهی بادم، گهی آیم، گهی آتش / گهی میرم، گهی سلطان، گهی بر در چو دربانم^{۱۳} اما در این تردید همچنان تا ابد می‌ماند: من همی دانم که آدم خاک نیست / سر نهم تا سر ببینم پاک نیست^{۱۴} اینجا خاک دیگر همزاد اوست: خرمن خاکم و آن ماه به گردم گردان / تو مرا هم تک این گنبد دوار مگیر^{۱۵} حالا از شنیدایش را می‌فهمد: از جام عشق یک قطره نصیب خاک آدم شد / از آن ذرات موجودات مست و بی‌قرار آمد^{۱۶} با در رنگین است شعر و خاک رنگین است زر / تو ز عشق این و آن، چون آب و آتش بی‌قرار^{۱۷} جمله‌ی اجزای خاک، هست چو ما عشقناک / نیک تو را روح پاک، نادره تر عاشقی^{۱۸} دعا می‌کند: مرا برگی از این سبزینه‌ی پربار کن ای آسمان / ای خاک^{۱۹} بغض می‌ترکاند که: ز تو اجسام را چستی، ز تو ارواح را هستی / ایا پر کرده گوهرها، جهان خاک را دامن^{۲۰} اشک به آسمان می‌چکاند: ای در زمین و آسمان پیدا و پنهان همچو جان / چون باد و خاک آمیختی تو لا مکان اندر مکان^{۲۱} هر تن و جانی که هست، خاک تو بوده است و مست عاقلشان کرده‌ای زان نفس بی‌نشان^{۲۲} خیره به زمین می‌ماند: ای خاک تو افلاک من، ای زهر تو تریاک من / ذوق دل غمناک من، شوق همه اسرار من^{۲۳}

وانگاه رو به آسمان: ز تو خاک‌ها منقش، دل خاکیان مشوش ز تو ناخوشی شده خوش، که خوشی و خوش‌فزایی^{۲۲}

به وجد می‌آید: آفرین جان‌آفرین پاک را آنکه جان بخشید و ایمان خاک را^{۲۵}

معماری با خاک زنده است، نه تنها برای آدمی و دورانی، کوچک است و متناسب چون گور، بزرگ و فراخور تا زمین- اینجا معماری، عبادت می‌شود یا عشق‌بازی، جسمانیت می‌یابد یا روحانیت؟

نمی‌دانم، هرچه هست از جنس خداست، خدایی که: خاک و باد و آتش و آب آورد

سرّ خویش از جمله بیرون آورد^{۲۶} این معماری، وحدت از کثرت دارد چه، منشاء آن نیز به این رسم است.

ذره‌های خاک‌گر با هم نگشتندی یکی کی شدی خانه‌ی کهان را یا مهان را خود سرا^{۲۷}

آب و خاک، اجزای خاکی را همی کلی کند باز که مرکل خاکی را همی اجزا کند^{۲۸} و باز آب و آتش بین و خاک و باد و ما دشمنان چون دوستان آمیخته^{۲۹}

چون ز جمع خاک‌ها آمد چنین بنیادها پس ز جمع روح‌ها بنگر چها گردد چها^{۳۰}

خاک نزد ایرانی این راستین مظهر و ف، نه ظرفیتی تنها برای زیستن که، مقامی برای چگونگی آن نیز تواند بود.

خاک را از باد بوی مهربانی آمده است در ده آن آتش که آب زندگانی آمده است^{۳۱} سال‌ها تو سنگ بودی دلخراش آزمون را یک زمانی خاک باش

در بهاران کی شود سرسبز سنگ خاک شو تا گل بر آید رنگ رنگ^{۳۲}

از تبری و تولی پاک شو تو کف خاکی، در این ره خاک شو چون کف خاکی، سخن از خاک گوی

جمله را پاکیزه‌گوی و پاک‌گوی^{۳۳}

معماری با خاک، مأمن آرامش است. و خاک، خاک پذیرنده اشارتی است به آرامش^{۳۴}!

پس، باران را رها کن و خاک را بگذار تا با همه‌ی گل‌وبیش سبز بخواند^{۳۵} و، نگاه کن چه فروتنانه بر خاک می‌گسترند

آنکه نهال نازک دستانش از عشق خداست^{۳۶} افسوس آن ندارد. کاش از پس صد هزار سال از دل خاک

چون سبزه امید بیدمیدن بودی^{۳۷} می‌داند: من اینجا روزی از دل این خاک با دست تهی، گل برمی‌افشانم^{۳۸}

می‌بیند: عصاره‌ی خاک از دهلیز ساقه می‌گذشت تا چشم انداز تابستانه را به رنگی دیگر بیاراید^{۳۹}

و باک ندارد: جهان گر جمله از من رفت گورو به مشتی خاک ریزم طرحش از نو^{۴۰}

پس

خاک! به سخاوت، می‌ستایمت^{۴۱}.

فرزانه احمدی‌زاده به پاس همکاری در ترجمه، مریم صادقیان برای همکاریشان، حمیده حسن‌نژاد در ویرایش

و ریخانه شیخ‌بهایی و تینا صالح جزی به جهت صفحه‌آرایی، شایسته‌ی تقدیرند.

محمد احمدی‌نژاد

بهار ۸۵

۱- نظامی	۱۲- مولانا	۲۲- مولانا	۳۴- فروغ فرخزاد
۲- مولانا	۱۳- مولانا	۲۴- مولانا	۳۵- شاملو
۳- قرآن کریم	۱۴- عطار	۲۵- عطار	۳۶- شاملو
۴- مولانا	۱۵- مولانا	۲۶- عطار	۳۷- خیام
۵- عطار	۱۶- مولانا	۲۷- مولانا	۳۸- مشیری
۶- ناصر خسرو	۱۷- سنایی	۲۸- ناصر خسرو	۳۹- شاملو
۷- مولانا	۱۸- مولانا	۲۹- مولانا	۴۰- میرزا تقی‌میرزا صفهانی
۸- سعدی	۱۹- مشیری	۳۰- مولانا	۴۱- یادداشت‌های مترجم
۹- عطار	۲۰- مولانا	۳۱- سنایی	
۱۰- مولانا	۲۱- مولانا	۳۲- مولانا	
۱۱- مولانا	۲۲- مولانا	۳۳- عطار	

کاملی گر خاک گیرد زر شود

مولانا

معماری خاک اصیل ترین و کهن ترین صورت معماری ایران زمین است. هنری سرچشمه یافته از نبوغ فن آوری های بومی در تداوم هستی و ماندگار هنوز. این معماری همچون سازه های طبیعی از لانه پرندگان گرفته تا کندوی زنبور عسل، حباب صابون، گوش ماهی های دریایی و غارهای زاده از مواد مذاب آتشفشانی به حد اعلای اصول پایدار طبیعت یعنی ایجاد حداکثر فضای سازه با حداقل مصالح. دست یازیده است.

به جرأت می توان گفت معماری خاک ایران چند قرن از معماری مشابه در دیگر خطه های جهان پیشروتر بوده است. چه، بر پایه هم آهنگی با محیط زیست، نیروی جاذبه و شناخت مقاومت فشاری سازه های پوسته ای بنا شده است. دلیل دیگر آنکه در حالی که اکثر فرهنگ های جهان این معماری را برای سرپناه و سازه های مفید بکار گرفته اند و اغلب برونگراست، معماری خاک ایران نه تنها به ضرورت احتیاج مسکن پاسخ داده بلکه با هنر، فرهنگ، مذهب و عرفان تلفیق یافته و بر اساس بافت های تجربه شده ی شهری پایه گذاری شده است که نتیجه ی آن آفرینش محیط زیستی است که از درون گرایبی و وحدت جسم و روح حکایت می کند.

شصت و پنج هزار روستا و شهرهای کوچک و بزرگ ایران که اغلب فقط با خاک و یا مخلوطی از خاک با دیگر مصالح بنا شده اند گویای نمودی ژرف از یکتایی ارکان خاک، آب، باد و آتش هستند. فناوری های تاق و گنبد و ایوان که بدون استفاده از چوب و بیش از یک و نیم میلیون واحد آن در ایران بنا شده، دیوار یخچال هایی که معنا و ارزش ابدی آفتاب و سایه را تفسیر می کنند، بادگیرها، آب انبارها، قنات ها و بافت های بومی روستایی و شهری کهن ایران به خصوص در مناطق کویری همگی در جهان امروز به ویژه دنیای غرب و کشورهای صنعتی شده می تواند کاربرد یابد. این فناوری ها قادر است جنگل ها را حفظ کند و انرژی های سایه و آفتاب و محیط زیست مطبوع و غیر سمی مصالح کارخانه ای را به وجود آورد. این مولفه ها به عنوان معماری سبز و پایدار در جهان بسیار مطرح و ضروری هستند. معماری سنتی خاک ایران اگر مورد پژوهش و تدوین قرار گیرد می تواند یک کتابخانه را پر کند و یا صدها برنامه نرم افزاری به دانش جهان بیفزاید.

اگر دانشجویان و اساتیدشان این مسائل دنیای جدید را دنبال کنند و با استفاده از انرژی خورشیدی و صفحه های ماهواره ای و برنامه های سنجش مصرف انرژی معماری خاک را مورد مطالعه قرار دهند و اگر متخصصین سازه با دیدی جدید به این سازه های پوسته ای (shell structures) نگاه کنند و به دانشجویان جرأت پرواز تخیلات مفید در استفاده از پایه های اصیل این معماری و شهرسازی با تلفیق فن آوری های جدید جهت مقاوم بودن در برابر زلزله و آسیب های طبیعی دیگر را بدهند و به آنها امتیاز فوق العاده ای داده و مورد تشویق مادی و معنوی قرار دهند، آنگاه خواهیم دید که معماری خاک ایران جهانگیر شده و همانطور که در صحنه های همایش های دانشمندان و مهندسين نشان داده شده است فراتر از مرزهای کشورمان به چهار گوشه ی گیتی و حتی کرات دیگر منظومه ی شمسی نیز تواند رفت. به این شکل با حرکت مثبت و پویا حالت تأسف آور امروزه را که معلومات دانشجویان و استادان نسبت به این هنر و فن آوری ایرانی به صفر رسیده است را تغییر داده و معماری ایرانی رنگ باخته در مقابل معماری های وارداتی را دوباره زنده می کند.

معماری اصیل که در آغاز انقلاب ارج فراوان یافته بود متأسفانه در دولت های بعدی مانند پیش از آن در استفاده از این گنجینه های عظیم بالایه های سودجویی و بوروکراسی گام های پس رونده برداشته است. شاید بتوان آنها را به وجدان بیدار مهندسين و دانشجویان و متخصصین و عامه ی مردم بازگرداند.

در سال اول انقلاب اسلامی بود که موزه ی پمپیدو در پاریس برنامه ی نمایش بین المللی معماری خاک را به اجرا گذاشت و ما که با دانشجویان و داوطلبانی که پر از شور و امید انقلابی بودند در روستای قلعه سفید و جوادآباد ورامین کار می کردیم را دعوت کرد تا با کارهای شیوه ی گفتافتن و سازه های معماری خاک ایران در این نمایش شرکت کنیم و ما نیز جواب مثبت دادیم.

این نمایشگاه سپس برای چهار سال به دور دنیا سفر کرد و در معرض تماشای مردم قرار گرفت.

اما آیا سخن جلال‌الدین محمد مولوی در دنیای جدید می‌تواند از لحاظ فیزیکی تفسیر شود که: کاملی‌گر خاک‌گیرد زرشود؟ هنگامی که در سال ۱۹۸۴ میلادی که اولین همایش جهانی «ایجاد اسکان‌های آینده بر روی کره‌ی ماه» در محل آکادمی ملی دانش‌های امریکا (National Academy of science) توسط سازمان فضایی ناسا (Nasa) بر پاگردید به خاطر رساله‌ای که قبلاً در این زمینه فرستاده بودم و از میان هزاران رساله‌ی دیگر انتخاب شده بود از من دعوت شد که رساله‌ی خودم را در این همایش معرفی کنم. (شرح کامل آن را می‌توانید در کتاب پیاده‌روهای ماه Side walks on the moon بخوانید که ترجمه‌اش نیز به فارسی کامل شده ولی هنوز منتشر نشده است).

سخنران اول ناسا در این سخنرانی خود بیان کرد که: «امروزه هر کیلو مصالحی که از زمین به کره ماه برده می‌شود بیش از دو کیلو طلا خرج برمی‌دارد». در این همایش و در این سخنرانی معین شد که استفاده از هر کیلو خاک در کره‌ی ماه برابر دو کیلو طلا است و به این تفسیر، خاک پر ارزش‌تر از زر است. در بعد فیزیکی خود برایم لمسی شد که جهان بینی مولانا که امروز هم زنده و جاوید است در هفت قرن پیش صحیح بوده است و کاملی‌گر خاک‌گیرد زرشود. با آنکه منظور مولانا ماورای این معانی است ولی برای من مهندس معمار برداشتی فیزیکی از این معنا بهتر می‌تواند قابل لمس باشد.

پس از معرفی طرح خود که بر پایهی استفاده از ارکان خاک، باد، آب و آتش قرار گرفته بود و وحدت عناصر مصالح سازها می‌توانست باشد دو طرح «گل‌تافتن» و «ابر خشت» خود را در سالن همایش در نزد دانشمندان و متخصصین فضایی همراه با نمونه‌هایی از اسلاید معماری یزد و کاشان که چگونه خاک تبدیل به سازه و حتی شهرهایی شده است به نمایش گذاشتم. در پایان در میان هیجان بازخورد سخنانم و دست زدن‌های دانشمندان به کناری کشیده شدم و دانشمندان فیزیک و مواد مذاب آتشفشان و حرارت‌های بسیار بالای پلاسما مرا دعوت کردند که به لوس‌آلموس (Los Alamos National Laboratory) در ایالت نیومکزیکو بروم. این مرکز بالاترین مرکز علمی امریکا و پایه‌گذار آزمایش‌های اتمی بوده و هست. سپس در آنجا به تفصیل توضیح دادم که چگونه می‌توانیم در کره ماه با ذرمین‌ها و آینه‌های بازتابنده‌ای که همراه خود آورده‌ایم انرژی خورشیدی را بر روی خاک ماه که ذرات آن حدود هفتاد میکرون است بیفکنیم و از خاک ماه با شاره خورشید یون سرامیکی یا سفال مذاب بسازیم و با تاق و گنبدها و سازه‌های کره ماه که مانند سفینه‌های فضایی با روش سازه‌های پوسته‌ای ساخته شده‌اند اسکان و شهرک‌هایی به وجود آوریم؛ چگونه می‌توانیم خاک ماه را که به نام ریگولث (Regolith) شناخته شده است به شکل یک تپه‌ی گنبدی شکل با بولدوزر قمری جمع کنیم و اشعه‌ی خورشید را در رأس آن تمرکز دهیم و با ذوب شدن خاک ماه و روان شدن آرام آن به طرف زمین ماه (نیروی جاذبه ماه یک ششم کره‌ی زمین است) قشر پوسته‌ای بر روی این تل خاک به ضخامت پنج سانتیمتر مانند مواد مذاب آتشفشان‌ها به وجود بیاوریم و سپس تل خاک را از زیر این پوسته‌ی گنبدی بیرون بکشیم و یک سازه‌ی گنبدی شکل به وجود آوریم و البته بسیار طرح‌های دیگر بر اساس همین استفاده از عناصر چهارگانه‌ی خاک، آب، باد و آتش. (در خاک ماه اکسیژن بسیار نهفته و درجه‌ی ذوب خاک آن در مقابل اشعه‌ی خورشیدی نسبت به خاک زمین بسیار پایین‌تر است زیرا در ماه هوا به طور مطلق خلأ بوده و خشک است).

طرح معرفی شده دیگر من «روش ابر خشت» (Super adobe) بود که به چه روشی خاک ماه را می‌توانیم به داخل کسبه‌های لوله‌ای شکل مارپیچی بمکیم و انواع سازه‌های پوسته‌ای (تاق و گنبدی و ایوان) و تونل‌های سازه‌ای را اجرا کنیم. فراموش نکنیم که سازه‌های تیر و گاه‌های اتمی امروزه همه با گنبد ساخته می‌شوند و همچنین سفینه‌های فضای و غیره همه بر اساس سازه‌های پوسته‌ای است. از بحث طولی که روزهایی چند با دانشمندان مرکز لوس‌آلموس داشتم خودداری می‌کنم و امید دارم روزی کتاب «پیاده‌روهای ماه» را به فارسی و یا انگلیسی مورد مطالعه قرار دهید. در هر صورت رساله‌ی ارائه شده به سازمان فضایی برنده‌ی جایزه‌ی «ممتاز» طرح‌ها و رساله‌ها شد. ولی از آن زمان تا به حال همایش‌ها و بحث‌های فنی درباری کارها ادامه دارد و سازمان ناسا این رساله را منتشر کرده است. این رساله و طرح‌های معرفی شده بر اساس معماری خاک ایران و فلسفه‌ی پایداری ارائه شده است و منظورم از بیان آن اینست که نه تنها باید این گنجینه‌های ذیقیمت معماری خاک ایران که میراث اجدادیمان است را حفظ کنیم بلکه با میدان دادن به پرواز تخیل و ابتکار دانشجویان و اساتید و علاقمندان، طرح‌های جدیدی به دنیای آینده پیشکش کنیم. در عین حال فلسفه و فن‌آوری معماری خاک را مانند کتاب‌های مقدس اسلامی و دیوان عظیم ادبیات فارسی و عرفان نه تنها حفظ کنیم بلکه از ژرفای دل خود بشناسیم و بکوشیم هر روز تفسیر جدیدتر و بهتری از این گنجینه‌های گرانبها ارائه کنیم.

کتابی که پیش روست با کوشش بسیار و همت والای ناشر و همکارانش در اختیار همگان قرار گرفته و گام بسیار مهمی است در جهت آشنایی دانشجویان، پژوهندگان، اساتید و عموم مردم با معماری خاک جهان. این کتاب مانند معماری خاک همیشه پر طراوت خواهد بود.

فهرست

۲	معرفی
۳	ستایش خاک
۵	نبوغ خاک
۱۷	بخش اول: سنت‌های تاریخی و مردمی معماری با خاک
۲۱	فصل ۱: دیرینگی معماری با خاک
۲۷	فصل ۲: استحکام و پایداری معماری با خاک
۳۳	فصل ۳: تنوع فرم در معماری با خاک
۴۳	فصل ۴: تنوع کارکردهای خانه‌های خاکی
۴۹	فصل ۵: معماری خاک معماری جهانی
۵۷	فصل ۶: روش‌های ساخت با خاک
۶۹	فصل ۷: معماری با خاک، معماری اعتیاد و تهیدستان
۷۵	فصل ۸: معماری با خاک در شهرسازی
۸۵	فصل ۹: معماری با خاک در ساخت روستاها
۹۱	فصل ۱۰: آرایه‌های معماری با خاک
۱۰۱	فصل ۱۱: شهوت‌گرایی در معماری با خاک
۱۱۱	فصل ۱۲: بلند مرتبگی بناهای خاک
۱۱۷	فصل ۱۳: عظمت بناهای خاکی
۱۲۳	فصل ۱۴: آسایش در معماری با خاک
۱۳۳	فصل ۱۵: زوال، اعاده‌ی حیثیت و انحراف معماری با خاک
۱۳۹	فصل ۱۶: سنت و تجدید در معماری خاک
۱۴۵	بخش دوم: حال و آینده معماری با خاک
۱۹۱	نمایه

گروه طراحی و آماده سازی

ایده و نگارش: ژان دوتیه
تحقیقات تصویری: کاترین زیتندن
تنظیم تصاویر: مارچو ماززا، معمار
صفحه‌آرایی: هلن تفریبه
تنظیم: دانیل وژلی
ساخت: ژاکی پروپلار
طرح جلد: دومینیک اپیا
تصاویر رنگی: دومینیک اپیا
همکاری در تولید: لیتزتی، گروه نشر الکتا، میلان
تصاویر برجسته‌ی سیاه و سفید: فرانس فئوگراوور، لیون
ترکیب تصاویر: هنرهای گرافیکی بوسیرو، پاریس
چاپ: انتشارات جدید لیون، پاریس

نمایشگاه

ایده و اجرا: ژان دوتیه، معمار

گروه تولید:

مدیر تولید: کاترین زیتندن
معماران ناظر: دومینیک پیدانس، آئن لو بال
تحقیقات تاریخی: ووت اپتون
تنظیم تصاویر: مارچو ماززا، معمار
کارکنان تولید: نیکول لاتابی، لومل کی‌پار
بخش اداری: آلیس پروتن

همکاری در تولید

مرکز ملی فرهنگ و هنر ژرژ پومپیدو
مرکز آفرینش صنعتی (I. C. C.)
انجمن هیو پستان فرانسه
موزه‌ی معماری آلمانی فرانکفورت

گزارش‌های تصویری تخصصی
در مصر - الجزایر و آمریکا: ژاک اورلوف، کریستین باسمن
در عراق: کریستین لپینون
در مالی و نیجر با حمایت قابل تقدیر C.E.F. سرژیو دومپیان
در پرو: اویندپو آووزه
دومینیک پیدانس، آئن لو بال

تصاویر آبرنگی معماری

دومینیک پیدانس و آئن لو بال
هنر زنان چووان، مرکز دامپ، رشید خیاط حسینی
ژیل پلاتسون و وبوین ساورنن از واحد آموزش معماری ورسای
بر اساس مدیون جمع‌آوری شده توسط هاجیان پروژه‌ها

آثار

آثار ارائه شده ویژه‌ی نمایشگاه (طبق جدول الفبا)
پاتریس الکساندر، پاریس
دومینیک اپیا، ژنو
پی‌تر باله، پومپیان
ونسان گروزو، پاریس
ژیزل دنووسیت، بروکسل
میشل ژرفنو، پاریس
آن روست با همکاری پرونو فرانسه، پاریس
تتا والک، آمستردام
دیکار دو وولفسون، لندن

۱۷ ماکت بزرگ

ایده‌ی کلی از ژان دوتیه
ایده‌ی اجرای از دومینیک پیدانس، آئن لو بال و سیلویین لوپرن
اجرا از ژیزل کاستلنه و ایزابل پروپر
ساخت از انجمن S. E. B. H، پاریس با همکاری پروتیا و پروتشم
ماکت‌های سیم‌اشکی
ژیزل دنووسیت

مشاورین

پاتریس دوآ و اوگو اوبان، گروه کراتر، کرتوبل / بروکسل
کلر هاینس اشناپر، مؤسسه‌ی فرو بنیوس، فرانکفورت
اندی کریسپ، کمپله‌ی معماری و طراحی، انجمن استرالیا
ژاک لیژه - بولر، آژانس همکاری‌های فرهنگی و قنی- پاریس
ژاک هانو، موزه‌ی قوم‌شناسی نواشان

نمایشخت

در کارگاه‌های مرکز پومپیدو (I. C. C.)
تفکرات: استیخان اسکودسکو، دیده‌ی ریزو
نجاری: کلود بالور، ژان کلود پرو
نقاشی: لروه و میره، پاسکال دوسا
امور برق: غیبیب فوریه، عزالدین مسیحی

ارتباطات خارجی

روابط بین‌الملل نمایشگاه: نیکول ریشی
ارتباط با مطبوعات: ماری ژوبواسون
روابط عمومی: آرنه‌ان دیانه